

HỌC VĂN CHỊ HIÊN
"Hơn cả một bài văn"

Nghị luận văn học

PHƯƠNG PHÁP VIẾT

Dạng đoạn văn

Phương pháp viết đoạn văn nghị luận văn học

Bố cục bài học

I. Hình thức đoạn văn

II. Các bước viết đoạn văn

1. Bước 1 - Phân tích đề
2. Bước 2 - Lập ý
3. Bước 3 - Viết đoạn hoàn chỉnh
4. Bước 4 - Đọc lại và sửa lỗi nếu có

III. Phương pháp viết cơ bản

1. Câu chủ đề (Mở đoạn, Kết đoạn)
 - a. Yêu cầu
 - b. Công thức
 - c. Lưu ý
2. Các câu văn phân tích (Thân đoạn)
 - a. Yêu cầu
 - b. Phân tích thơ
 - c. Phân tích văn xuôi

IV. Phương pháp viết nâng cao

I. HÌNH THỨC ĐOẠN VĂN

Một đoạn văn được tính từ chỗ lùi đầu dòng viết hoa đến chỗ chấm xuống dòng.

Lưu ý:

- Lùi đầu dòng rõ ràng
- Không xuống dòng

II. CÁC BƯỚC VIẾT ĐOẠN VĂN

1. Bước 1 - Phân tích đề (1 phút)

Đọc kĩ đề để xác định được:

- Vấn đề nghị luận
- Phạm vi dẫn chứng
- Kiểu đoạn văn
- Dung lượng (khoảng bao nhiêu câu/dòng/trang giấy)

- Yêu cầu phụ đi kèm

⇒ Những yêu cầu này cần gạch chân vào đề và trong quá trình làm bài luôn luôn bám sát để không bị lạc đề

2. Bước 2 - Lập ý

- Có 3 cấp độ lập ý, tùy vào khả năng nắm bắt kiến thức nền của học sinh:

- + Cấp độ 1: Chỉ cần gạch chân vào những từ khóa trong dẫn chứng
- + Cấp độ 2: Ghi lại những ý chính của đoạn
- + Cấp độ 3: Ghi lại ý chính và ý nhỏ hơn

⇒ Tất cả 3 cấp độ đều sử dụng những từ khóa, không ghi lại dàn ý dài dòng

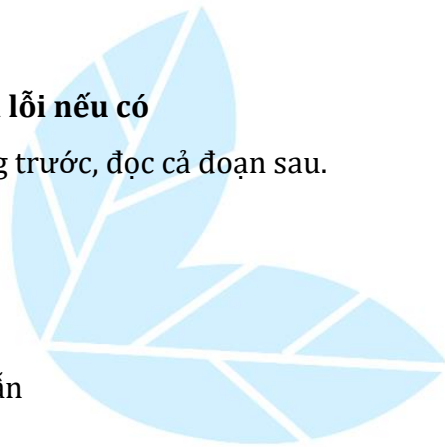
- Đánh dấu vào luận điểm sẽ thực hiện yêu cầu phụ của đề
- Đánh dấu vào luận điểm muốn liên hệ mở rộng
- Ước lượng số câu ở từng luận điểm

3. Bước 3 - Viết đoạn hoàn chỉnh

- Viết bám sát theo dàn ý
- Viết cẩn thận, sạch sẽ

4. Bước 4 - Đọc lại và sửa lỗi nếu có

- Đọc lại những vị trí quan trọng trước, đọc cả đoạn sau.
- Những vị trí quan trọng:
 - + Mở đoạn, kết đoạn
 - + Thực hiện yêu cầu phụ
 - + Dẫn chứng được trích dẫn

III. PHƯƠNG PHÁP VIẾT CƠ BẢN

Kiểu đoạn văn	Mở đoạn	Thân đoạn	Kết đoạn
Diễn dịch	Câu chủ đề	Triển khai vấn đề	
Tổng phân hợp	Câu chủ đề	Triển khai vấn đề	Câu chủ đề
Quy nạp		Triển khai vấn đề	Câu chủ đề

1. Câu chủ đề (Mở đoạn, Kết đoạn)

a. Yêu cầu

- Hình thức: 1 câu văn
- Nội dung: Nêu được vấn đề nghị luận + phạm vi dẫn chứng

b. Công thức

Cách 1	Trong / Qua + dẫn chứng A, tác giả B đã khắc họa / thể hiện thành công + vấn đề C. <i>VD: Qua hai khổ thơ đầu trong thi phẩm “Đoàn thuyền đánh cá”, nhà thơ Huy Cận đã khắc họa thành công khung cảnh đoàn thuyền ra khơi lúc hoàng hôn.</i>
Cách 2	Thật sâu sắc / xúc động / ấn tượng, vấn đề C đã được tác giả B khắc họa trong + dẫn chứng A. <i>VD: Thật giản dị mà sâu sắc, diễn biến tâm lí của nhân vật ông Hai đã được nhà văn Kim Lân khắc họa trong đoạn trích khi ông về đến nhà (trích truyện ngắn “Làng”).</i>
Cách 3	Trên bầu trời văn học Việt Nam hiện đại / trung đại, người ta vẫn luôn nhắc nhớ mãi về những vần thơ / trang văn lấp lánh chiều sâu cảm xúc / giá trị tư tưởng của tác giả B khi diễn tả vấn đề C trong dẫn chứng A. <i>VD: Trên bầu trời văn học Việt Nam hiện đại, người ta vẫn luôn nhắc nhớ mãi về những vần thơ lấp lánh chiều sâu cảm xúc của tác giả Bằng Việt khi diễn tả hình ảnh người bà trong khổ thơ thứ sáu của bài thơ “Bếp lửa”.</i>
Cách 4 (dùng cho kết đoạn)	Như vậy / Tóm lại, qua + dẫn chứng A, vấn đề C đã được khắc họa rõ nét/chi tiết..., để lại bao ấn tượng sâu đậm trong lòng bạn đọc. <i>VD: Như vậy, qua đoạn trích trong tác phẩm “Lặng lẽ Sa Pa”, tình yêu nghề của anh thanh niên đã được khắc họa một cách giản dị mà chân thành, đáng trân trọng, để lại bao ấn tượng sâu đậm trong lòng bạn đọc.</i>
Cách 5	Trong tác phẩm A - nhận định ngắn / đặc điểm tiêu biểu của tác phẩm - tác giả B đã thể hiện thật sâu sắc vấn đề C qua dẫn chứng... <i>VD: Trong “Bài thơ về tiểu đội xe không kính” - trang thơ bất diệt băng qua lửa đạn Trường Sơn thời chống Mỹ - tác giả Phạm Tiến Duật đã thể hiện thật oai hùng và rất đỗi trẻ trung về người lính lái xe qua ba khổ thơ cuối.</i>
Cách 6 (dùng cho tác phẩm thơ)	“Nhà thơ như con ong biến trăm hoa thành một mật” và mật ngọt đời thơ + tên tác giả + kết đọng đủ đầy trong những dòng thơ viết về vấn đề C + trích dẫn chứng. <i>VD: “Nhà thơ như con ong biến trăm hoa thành một mật” và mật ngọt đời thơ Hữu Thỉnh đã kết đọng đủ đầy trong những dòng thơ viết về thiên nhiên mùa thu cùng bao suy ngẫm sâu xa về đời người: “Vẫn còn bao nhiêu nắng / đã vơi dần cơn mưa / Sấm cũng bớt bất ngờ / Trên hàng cây đứng tuổi” (trích “Sang thu”).</i>

Cách 7 (dùng cho tác phẩm văn xuôi)	“Nhà văn là người thư kí trung thành của thời đại” và trong tác phẩm A mang đậm hơi thở thời đại mà nó ra đời, nhà văn B đã hoàn thành sứ mệnh cao cả của mình qua việc khắc họa vấn đề C + trích dẫn chứng. VD: “Nhà văn là người thư kí trung thành của thời đại” và trong tác phẩm “Những ngôi sao xa xôi” mang đậm hơi thở thời đại mà nó ra đời, nhà văn Lê Minh Khuê đã hoàn thành sứ mệnh cao cả của mình qua việc khắc họa tinh thần dũng cảm, can trường của Phương Định giữa lúc phá bom đầy cam go, căng thẳng: “Tôi, một quả bom trên đồi lao và rít vô hình trên đầu”.
--	--

c. Lưu ý

- **Mở đoạn của đoạn văn quy nạp** không được bao gồm câu chủ đề, có thể viết theo các cách sau:

- + Trước tiên / Điều đầu tiên bạn đọc ấn tượng trong dẫn chứng A của tác giả B là + LD phân tích đầu tiên.
- + Trích thơ (1 phần nhỏ đầu tiên trong cả đoạn dẫn chứng), câu thơ khiến ta hình dung về + LD phân tích đầu tiên.
- + Trích dẫn chứng (1 phần nhỏ đầu tiên trong cả đoạn dẫn chứng), đó là những nét khắc họa đầu tiên về vấn đề C.

- **Kết đoạn của đoạn văn diễn dịch** không được bao gồm câu chủ đề, có thể viết theo các cách sau:

- + Văn học vẫn luôn có sức mạnh diệu kì bởi những trang thơ/trang văn ý nghĩa như thế!
- + Đọc những trang thơ / trang văn ý nghĩa này, bạn đọc lại thấm thía hơn giá trị bất biến của văn chương: “Văn chương là kinh thánh của tâm hồn, là thứ không thể mua và không thể bán, nhưng lại không thể thiếu cho con người” (Thanh Thảo).

2. Các câu văn phân tích (Thân đoạn)

a. Yêu cầu

- Dung lượng: 8 - 10 câu

- Nội dung: triển khai các luận điểm phân tích, cảm nhận để làm rõ vấn đề nghị luận.

- Khi lập ý:

- + Cần bám sát vào tầng ngôn từ của dẫn chứng (từ ngữ, hình ảnh, biện pháp tu từ, nhịp điệu....) để suy ra nội dung biểu đạt, đặc điểm nhân vật hoặc tình cảm, cảm xúc của tác giả.
- + Cần bám sát vấn đề nghị luận để xác định hệ thống luận điểm phù hợp. Có thể trả lời các

câu hỏi như: Vấn đề nghị luận được thể hiện với những đặc điểm chính nào? Phạm vi phân tích được chia thành mấy phần? Nội dung chính của từng phần là gì?... để xác định đúng hệ thống luận điểm.

- Khi viết hoàn chỉnh:

- + Lập lại những từ ngữ chủ đề để đoạn văn luôn đi đúng hướng
- + Kết hợp linh hoạt giữa phân tích dẫn chứng và bình luận mở rộng về dẫn chứng
- + Không được diễn xuôi thơ hay kể lại tác phẩm văn xuôi mà cần chỉ ra được những đặc sắc nghệ thuật của dẫn chứng, tài năng của tác giả...

b. Phân tích thơ

- Một số cách phân tích thơ:

+ Đi từ nghệ thuật → nội dung:

- Bằng việc sử dụng + tên biện pháp + từ ngữ thể hiện, + tên tác giả + đã đem đến cho bạn đọc những hình dung mở mẽ/sâu sắc về + đối tượng phân tích.

(Bằng việc sử dụng biện pháp điệp cấu trúc qua từ “ta làm”, “ta nhập”, Thanh Hải đã đem đến cho bạn đọc những hình dung mới mẽ và cụ thể về ước nguyện muốn hiến dâng cho cuộc đời.)

- Tên tác giả + đã khéo léo/tài tình sử dụng + tên biện pháp / hình ảnh / từ ngữ... + để đem đến những hình ảnh độc đáo về + đối tượng phân tích.

(Nhà thơ Thanh Hải đã khéo léo sử dụng biện pháp điệp cấu trúc ở từ “ta làm”, “ta nhập” để đem đến những hình ảnh độc đáo, cụ thể về ước nguyện muốn hiến dâng cho cuộc đời.)

- Biện pháp + từ ngữ thể hiện + đã khắc họa về hình ảnh + đối tượng phân tích.

(Biện pháp điệp cấu trúc qua từ “ta làm”, “ta nhập” đã khắc họa thật cụ thể và chân thành về ước nguyện muốn hiến dâng của tác giả.)

+ Nêu nội dung → khẳng định nghệ thuật:

- Liệt kê nội dung, tất cả những điều đó được thể hiện qua + nghệ thuật

(Ý chí lớn lao, bền bỉ của người đồng mình, càng trong gian khổ lại càng tôi luyện sức kiên cường, tất cả những điều đó được thể hiện qua lối tư duy giàu hình ảnh “Cao đo nỗi buồn / Xa nuôi chí lớn”.)

- Tác giả đã gửi gắm + nội dung + trong những vần thơ + nghệ thuật

(Tác giả Y Phương đã thể hiện ý chí lớn lao, bền bỉ của con người quê hương trong những vần thơ độc đáo, giàu tính tạo hình, dùng chiều cao của trời để đo nỗi buồn, dùng độ xa của đất để nuôi ý chí: “Cao đo nỗi buồn / Xa nuôi chí lớn”.)

- Thật + tính từ + tác giả đã thể hiện + nội dung + bằng việc sử dụng + nghệ thuật
(*Thật độc đáo và sâu sắc, tác giả Y Phương đã thể hiện ý chí lớn lao, bền bỉ của người đồng mình qua những vần thơ giàu hình ảnh, giúp cụ thể hóa những giá trị tinh thần trừu tượng: “Cao đo nỗi buồn / Xa nuôi chí lớn”.*)

- Một số cách bình luận mở rộng về một câu thơ:

- + Cách 1: Gắn dẫn chứng với hoàn cảnh sáng tác của tác phẩm

VD: Phân tích bức tranh mùa xuân trong khổ đầu bài thơ “Mùa xuân nho nhỏ”.

⇒ Sau khi phân tích xong vẻ đẹp của bông hoa tím, của tiếng chim chiền chiện, em có thể bình luận mở rộng gắn với hoàn cảnh sáng tác của bài thơ như sau: *Vào những ngày cuối đời, phải ở trong không khí ngọt ngào của bệnh viện mà tác giả Thanh Hải vẫn có thể cảm nhận được sâu sắc bức tranh mùa xuân thiên nhiên phía bên ngoài kia. Với bông hoa lục bình đậm màu sắc xứ Huế, rồi bầu trời cao vợi vợi vang vọng tiếng chim, dòng sông xanh biếc êm đềm. Tất cả cho ta thấy được một Thanh Hải giàu tình yêu thiên nhiên, yêu cuộc sống.*

- + Cách 2: Gắn dẫn chứng với phong cách sáng tác của tác giả

VD: Phân tích khung cảnh thiên nhiên trong khổ thơ đầu trong bài “Sang thu”.

⇒ Sau khi phân tích xong về “hương ổi”, em có thể bình luận mở rộng như sau: *Với một chất thơ mang đậm hồn quê Việt Nam, sự mộc mạc, dân dã nhưng vô cùng tinh tế, Hữu Thỉnh đã mở ra trước mắt người đọc một bức tranh sang thu mà nét vẽ đầu tiên là hương ổi nồng nàn, xao xuyến lòng người.*

VD: Phân tích dẫn chứng “Mặt trời xuống biển như hòn lửa / Sóng đã cài then đêm sập cửa”.

⇒ Sau khi phân tích xong về biện pháp so sánh, nhân hóa để thấy được cảnh biển hoàng hôn tráng lệ, rực rỡ, em có thể bình luận mở rộng dựa vào quá trình sáng tác, phong cách sáng tác của Huy Cận như sau: *Cảm hứng về thiên nhiên vũ trụ trong thơ Huy Cận vẫn được tiếp nối nhưng mang một sắc thái lung linh, rực rỡ đến lạ kì, khác hẳn với nỗi buồn sầu thẳm đẫm cảnh vật như trong những sáng tác của ông giai đoạn trước cách mạng. Đó là tất yếu bởi cuộc sống đang căng tràn niềm say mê, hứng khởi như bước sang một trang mới, không lẽ nào thi nhân lại ôm mãi một nỗi sầu lẻ loi. Cảnh biển hoàng hôn đã lay động tâm hồn và trái tim người nghệ sĩ đang thiết tha yêu đời, bởi vậy mà được tái hiện vô cùng sinh động, rực rỡ, lung linh.*

c. Phân tích văn xuôi

- Một số cách phân tích dẫn chứng văn xuôi:

+ Cách 1: Trích dẫn chứng riêng biệt:

- Đối tượng phân tích + được khắc họa rõ nét thông qua các hình ảnh/từ ngữ:
“...trích dẫn chứng...”

VD: Tình yêu làng, yêu nước của ông Hai được khắc họa rõ nét thông qua những lần khoe của ông: “làng ông nhà ngói san sát, sầm uất như tỉnh”, “đường trong làng toàn lát đá xanh, trời mưa trời gió tha hồ đi khắp đầu làng cuối xóm, bùn không dính đến gót chân”, “tháng năm ngày mười phơi rơm, phơi thóc thì tốt thượng hạng, không có lấy một hạt thóc đất”...

- Chắc hẳn phải thấu hiểu và tâm huyết lắm, + tên tác giả + mới tái hiện thành công + đối tượng phân tích + qua các hình ảnh/từ ngữ: “...trích dẫn chứng...”

VD: Chắc hẳn phải thấu hiểu và tâm huyết lắm, nhà văn Kim Lân mới khắc họa thật cảm động về nỗi day dứt để rồi đi đến quyết định dứt khoát trong tư tưởng của ông Hai: “Làng thì yêu thật nhưng làng theo Tây mất rồi thì phải thù”.

+ Cách 2: Lồng ghép dẫn chứng vào lời văn của mình.

VD: Tất cả những tin ấy khiến “ruột gan ông lão cứ như múa cả lên, vui quá”. Niềm vui của ông Hai là niềm vui của một con người biết gắn bó tình cảm của mình với vận mệnh của toàn dân tộc. Đó là niềm vui mộc mạc của một tấm lòng yêu nước chân thành.

- Một số cách bình luận mở rộng về một nhân vật / chi tiết:

+ Cách 1: Đặt dẫn chứng vào cốt truyện để bình luận

VD: Cảm nhận về những suy nghĩ và hành động đẹp của nhân vật anh thanh niên.

⇒ Sau khi trích dẫn và phân tích về những dẫn chứng cụ thể trong tác phẩm xong, em có thể bình luận mở rộng như sau: *Chỉ bằng một số chi tiết và cũng chỉ trong một khoảng thời gian ngắn của mạch truyện, tác giả đã khắc họa được chân dung nhân vật anh thanh niên với những vẻ đẹp về suy nghĩ và hành động thật đáng khâm phục.* Trong VD trên, dẫn chứng về những suy nghĩ đẹp và hành động đẹp của anh thanh niên đã được bình luận mở rộng khi gắn với cốt truyện là một cuộc trò chuyện ngắn ngủi, tình cờ nhưng giàu ý nghĩa giữa 3 con người.

+ Cách 2: Gắn dẫn chứng với mục đích của tác giả

VD: Cảm nhận về những phẩm chất tốt đẹp của nhân vật anh thanh niên.

⇒ Em có thể bình luận mở rộng về dẫn chứng anh thanh niên chu đáo biết quan tâm đến mọi người, anh biếu vợ bác lái xe củ tam thất... như sau: *Sự chu đáo, chân thành ấy đã làm hoàn thiện hơn bức chân dung của một con người trẻ tuổi, trẻ lòng, tốt bụng và giàu nhiệt huyết, những chân dung con người mà nhà văn Nguyễn Thành Long đã dụng công xây dựng để truyền cảm hứng tới tâm hồn bạn đọc.* Trong VD trên, dẫn chứng về sự chu đáo

của anh thanh niên đã được bình luận mở rộng dựa trên việc gắn với mục đích của tác giả là xây dựng chân dung những con người trẻ tuổi mà nhiệt tình cống hiến trong cuộc sống.

IV. PHƯƠNG PHÁP VIẾT NÂNG CAO

Phương pháp viết đoạn văn đúng - đủ - sâu - hay

Yêu cầu	Cách thực hiện
Đoạn văn phân tích/cảm nhận đúng và đủ so với yêu cầu đề bài	- Ở bước phân tích đề: + Phải xác định đúng vấn đề nghị luận, tuyệt đối không được chủ quan, chỉ nhìn vào đoạn thơ, đoạn văn mà vội vàng viết luôn. + Gạch chân đủ tất cả các yêu cầu được nêu trong đề bài về: • kiểu đoạn văn (diễn dịch / quy nạp / tổng phân hợp) • yêu cầu Tiếng Việt đi kèm - Ở bước lập ý: chú ý tập trung vào phạm vi phân tích, không đưa ra những ý thừa, không liên quan, cũng không được nhìn nhận sơ sài về đoạn thơ, đoạn văn cần phân tích để rồi đưa thiếu ý. - Ở bước viết hoàn chỉnh: + Mở đoạn và kết đoạn viết đúng theo kiểu đoạn văn yêu cầu. + Thân đoạn: Bám sát vấn đề nghị luận để có cách diễn đạt đúng, tập trung vào đối tượng cần phân tích. + Biết lặp lại những từ ngữ chủ đề có trong vấn đề nghị luận. + Luôn luôn kết hợp giữa việc trích dẫn chứng và phân tích, không được chỉ phân tích theo kiểu liệt kê, diễn giải máy móc, diễn xuôi, xa rời dẫn chứng.
Đoạn văn đi sâu làm rõ vấn đề, hay và ấn tượng về cách diễn đạt	- Ở bước lập ý: + Đánh dấu vào phần mà mình muốn liên hệ mở rộng, ghi lại ra nháp đoạn thơ/nhận định mà mình sử dụng. + Trong khuôn khổ 1 đoạn văn, chỉ nên chọn 1 ý chính nhất để đi sâu và liên hệ mở rộng. Ý chính nhất là ý thể hiện rõ nhất nội dung của vấn đề nghị luận. - Ở bước viết hoàn chỉnh

	+ Có cách diễn đạt trôi chảy, sáng tạo: • Viết đúng ngữ pháp (câu phải có đủ chủ ngữ, vị ngữ). • Không lặp từ, bằng cách sử dụng những từ đồng nghĩa. VD: tác phẩm - thi phẩm - bài thơ - trang thơ.../ tác giả - nhà thơ - thi nhân - thi sĩ - người cầm bút.../ bạn đọc - độc giả - người yêu thơ - người tiếp nhận... • Có sự liên kết giữa các ý phân tích (như đã hướng dẫn trong tài liệu trước) • Không dùng quá nhiều câu dài gây lủng củng, “bí bách” cho đoạn văn. Nên đan xen những câu văn ngắn dài khác nhau, những câu cảm thán ngắn gọn, những câu hỏi tu từ (hỏi nhưng thực chất là để khẳng định. VD: “Phải chăng nhà thơ đã....) để tạo âm hưởng, nhịp điệu cho đoạn văn của mình. • Dùng nhiều hơn những câu văn ví von, dùng những hình ảnh so sánh, vận dụng điệp từ, điệp cấu trúc trong đoạn văn của mình. (Đọc lại toàn bộ tài liệu viết mẫu để học hỏi cách viết này) + Khi liên hệ mở rộng: chỉ dùng 1 đến 2 câu để đảm bảo dung lượng đoạn văn. • Nêu đầy đủ được đoạn thơ/nhận định dùng để liên hệ, mở rộng • Phân tích ngắn gọn nội dung của dẫn chứng liên hệ đó, chỉ ra khía cạnh tương đồng hoặc khác biệt với đối tượng chính đang phân tích. Từ đó khẳng định giá trị, ý nghĩa của đối tượng chính. • Tuyệt đối không được chỉ nêu ra để đẩy mà không bình luận, phân tích về dẫn chứng liên hệ mở rộng.
--	---

Lưu ý: *Hãy luôn nhớ rằng: Đoạn văn hay nhất là đoạn văn do chính em viết ra, bày tỏ được rõ ràng những cảm nhận, đánh giá của em về đối tượng mà đề bài hỏi, bộc lộ được cá tính viết văn của em. Vậy nên, hãy cứ tự do, sáng tạo, áp dụng linh hoạt những phương pháp nêu trên, viết thật nhiều và đọc thật nhiều để trau dồi cách viết của mình nhé!*